

Het memorieboek van Breust-Eijsden

In 1901 begint S.H.Wijnen, die dan pastoor is van Breust-Eijsden, allerlei wetenswaardigheden uit zijn parochie op te schrijven in een aantekenboek, dat hij noemt: Memorieboek der parochie van de H.Martinus te Breust-Eijsden, begonnen 1 januari 1901. Het hinderde hem blijkbaar dat belangrijke gebeurtenissen niet werden opgetekend, want hij begint het memorieboek als volgt. "A.M.D.G. Bij mijn komst in deze parochie in maart 1892, was geen memorieboek aanwezig, evenmin een archief of stukken betrekkelijk de geschiedenis der parochie."

Opvolgende pastoors hebben het memorieboek voortgezet tot 4 oktober 1948. Het boek beschrijft voornamelijk zaken en gebeurtenissen die direct te maken hebben met de kerk en de kerkgebouwen, zoals vieringen van kerkelijke feestdagen, installaties van nieuwe pastoors, toediening van het Vormsel, jaarlijkse missies, herstellingen aan kerkgebouwen. Achterin worden onder de titel "Memoranda! sedert 1911" in 15 pagina's een aantal feiten uit 1911 en 1912 vermeld. Hier gaat het om aantallen communies, regels voor de congregatie, de aflaten "toties quoties" en dergelijke. De afdeling Memoranda is twee jaar bijgehouden en aangevuld met een laatste, korte mededeling over het aantal communies in 1913.

Het hele memorieboek omvat 103 ongenummerde, handgeschreven pagina's, aangevuld met enkele krantenknipsels en getypte teksten. Het wordt bewaard in het Gemeentearchief Maastricht, onder "H.Martinus Breust-Eijsden", inventarisnummer 127. De Stichting Eijdsens Verleden heeft een kopie ervan in haar archief.

Zoals de handschriften van de pastoors verschillen, zo variëren ook hun interessesferen. De ene pastoor schrijft uitvoeriger dan de andere en heeft meer aandacht voor zaken die niet direct met de kerk of de gebouwen te maken hebben, maar die de mensen van de parochie rechtstreeks aangaan. Het is interessant te zien welke keuzes een pastoor maakt uit de belangrijke gebeurtenissen, kerkelijke en wereldlijke, die zich aandienen. Daarbij moe-

ten we natuurlijk bedenken dat het memorieboek in de eerste plaats een kerkelijke aangelegenheid was en geen algemene kroniek.

Voor de periode die in deze aflevering van *Uit Eijdsens Verleden* centraal staat, 1914-1918, de Eerste Wereldoorlog, geven we hieronder enkele fragmenten uit het memorieboek. De jaren 1914-1918 worden in precies 14 pagina's beschreven door pastoor Vallen. We citeren, in de tegenwoordig geldende spelling, de passages die betrekking hebben op de oorlog en de gevolgen daarvan voor de mensen van Breust-Eijsden en de aanwezige Belgische vluchtelingen. De andere beschreven onderwerpen vermelden we met een of enkele woorden.

1914

Pastoor Vallen begint de beschrijving van 1914 met zijn installatie op 26 juli 1914. Van de rest van het jaar vermeldt hij alleen het onderstaande.

Maandag 3 augustus: Oorlogsverklaring van Duitsland aan het onafhankelijke of neutrale België en Frankrijk.

Dinsdag 4 augustus drongen de Duitsers, wat ten eeuwiggen dage een vlek op hun naam zal blijven, België binnen zonder vorm van proces hebbende alleen voor zich de overmacht.

Woensdag 5 augustus: 's Morgens ten 7 ure kwam de vluchtende pastoor, de weleerw. heer J. Drees uit Moelingen te mijnt aan, alwaar hem in alle liefde

de hospitaliteit aangeboden werd. Hij verbleef met zijn huishoudster gedurende 10 weken op de pastorie waarna hij op bevel van zijn bisschop, Z.D.H. Mgr. Rutten, naar zijn verwoeste en verbrande parochie moest terugkeren om degenen die teruggekeerd waren, ongeveer 200 in getal, in hun stoffelijke en geestelijke nood bij te staan.

December 31: De oorlog duurt nog altijd voort.

1915, 1916 en 1917

In deze drie jaren wordt in het memorieboek bijna met geen woord gerept over de oorlog noch over zaken die daarmee verband houden. Alleen op 31 december 1916 schrijft pastoor Vallen: *Oorlog duurt nog steeds voort enwel heviger dan ooit nu de vage door de Duitsers c.s. voorgestelde vredesvoorwaarden door de Entente-mogendheden met spottend gebaar zijn van de hand gewezen.*

Voor de rest gaat het over nieuwe vensters in de kerk, het polychromeren van de kerk, de nieuwe kerk van Oost-Maarland, een patronaat voor jongens, een nieuwe kapelaan, het bezoek van de bisschop, de schade door een cycloon, het uitbreken van mond- en klauwzeer, de heiligdomsvaart in Maastricht en de grondwetsherziening van 1917.

1918

Het jaar 1918 opent met een mededeling waaruit volgen van de oorlog blijken: *Wegens de schaarste van vlees en andere voedingsmiddelen werd op 10 april bij gelegenheid van de Congregatie Pastorum besloten voorlopig geen diners bij de congregaties en kerkvisitaties meer te houden.*

Dan volgen twee mededelingen, een over de vorming van een nieuwe rege-

*In onze Parochie stierfen en
af. tot 26 dec. - 29 volwassenen, behalve de
Belgen die over de grens gebracht werden.*

ring in Nederland en een over het Limburgse Groene Kruis. De rest van 1918 beschrijft de vlucht van de Duitse keizer en geeft kort informatie over de Spaanse Griep. We citeren pastoor Vallen.

Zondag 10 november van het jaar onzes Heren 1918, daags voor St.-Martinus, zal ten eeuwigden dage voor Breust-Eijdsden blijven een historische dag. Wat is het geval? Zondagmorgen omstreeks 6 uur meldde zich bij de Nederlandse wacht aan het "witte huis" ten onzent een reisgezelschap van 9 auto's aan. De Hollandse schildwacht, die geen orders had om gewapende personen toe te laten, weigerde doorgang te verlenen. Allen stapten uit de auto's en onder dezen een voor de revolutie vluchtende keizer Wilhelm II, koning van Pruisen en keizer van Duitsland.

Na ontwapend te zijn, begaven zij zich met hun auto's naar het station. De keizer stapte uit tegenover het huis van Klippert en wandelde tot aan de overweg, waar hij zich direct naar het perron begaf. Gedurende een gans uur heeft hij daar op en neer gewandeld. Als een vuur verspreidde zich dit verschrikkelijke nieuws door de parochie en in de omliggende kloosters. Van alle kanten kwam het volk opdagen en toen de keizer voor hem minder aangename uitingen begon te vernemen (vooral van de kant der nog hier vertoevende Belgen) stapte hij in de inmiddels aangekomen koninklijke trein uit België en liet zich gedurende de dag niet meer zien. Hij overnachtte in de trein, bewaakt door onze soldaten en 's anderendaags, St.-Martinusdag, vertrok hij naar Amerongen, 's morgens om

half tien, alwaar hij op het kasteel van een oude vriend, baron Bentink, voorlopig de gastvrijheid zou genieten. Zijn trouwen, die hem vergezelden, werden te Arnhem geïnterneerd.

Zo ging de voorspelling van Joannes van Leliëndaal in vervulling, die in zijn boeken gesproken had over een Duitse keizer, de laatste van zijn geslacht, de Hohenzollern, op de troon, en zijn vlucht naar Holland over de Mokerheide. Dit laatste is alzo niet uitgekomen.

Of echter de Entente-mogendheden zullen dulden dat hij, de moordenaar van miljoenen soldaten, zoals zij hem noemen, zijn leven in rustige kalmte op Nederlands grondgebied moge doorbrengen staat nog te bezien!

Enkele dagen na de vlucht des keizers, komt ook de kroonprins op Nederlands grondgebied een veilig toevluchtsoord zoeken. Hij kwam over Oud-Vroenhoven Holland binnen, werd ontwapend en geïnterneerd op het eiland Wieringen, in het huis van de dominee. Om beide gebeurtenissen zal het plaatsje Breust-Eijdsden voor de geschiedenis blijven: een historisch plaatsje.

Het laatste oorlogsjaar wordt afgesloten met een mededeling over de Spaanse Griep, waarbij de aanwezigheid van Belgische vluchtelingen in Eijdsden heel even en slechts zijdelings een rol speelt.

Vanaf de lente van dit jaar heeft ook nog een besmettelijke ziekte onder de naam van Spaanse Griep de wereld geteisterd.

Tal van slachtoffers heeft deze ziekte ook in onze provincies geeist, vooral personen tussen de 20 en 40 jaren; ook onder de geestelijken in Limburg. In onze parochie stierven en begroeven we van 2 november af tot 26 december 29 volwassenen, behalve de Belgen die over de grens gebracht werden.

Deze laatste zin is niet helemaal duidelijk. Bedoelt pastoor Vallen dat er 29 volwassenen stierven en dat de parochianen hier begraven werden, de Belgen elders? Het handschrift lijkt deze interpretatie te ondersteunen. De woorden "stierven er" zijn later toegevoegd. De gedachte van de schrijver kan geweest zijn: "Er waren veel slachtoffers, 29 in onze parochie. We begroeven de parochianen hier terwijl de Belgen naar elders gebracht werden." Wat de bedoeling van de zin ook precies geweest is, het drama dat erachter ligt, is duidelijk.

Het is opmerkelijk dat het drama in de Eerste Wereldoorlog van onze burenen in Moelingen, slechts enkele kilometers zuidelijk van Breust-Eijdsden, aan het memorieboek in de jaren 1914-1918 vrijwel geheel voorbijgegaan is. Terwijl het boek naast kerkelijke zaken toch ook een aantal wereldlijke gebeurtenissen van binnen en buiten de parochie beschrijft, is er geen aandacht voor de gruwelen vlak over de grens, geen vermelding van de Belgische vluchtelingen in Eijdsden, geen beschrijving van de dramatische situatie aan de grens.

Willy Jeukens